Nr. 28 1938 m. lapkričio 11 d. I metai.

VARPELIS

„AIDO" PRIEDAS VAIKAMS

NEILGAM

Ne kartą mes jau sakėm,
Ne kartą mes minėjom,
Kad rudenėlio dienos
Čia paviešėt atėjo.

Aplankė mūsų pievas,
Aplankė platų lauką,
Aplankė ir girelę,
Kuri jo nebelaukė.

Visur, kur tik pažiūri,
Vien tuščia, nyku, plika:
Nė vieno margo žiedo,
Žalios žolės neliko.

Ir taip graudu širdyje,
Visiems tik verkti noris,
Net beržas liūdi sode,
Plikas šakas nukoręs.

Bet ko gi mums slapstytis
Po liūdesio tuo šydu?
Pas mus juk rudenėlis
Nebeilgam užklydo.

V. Kuolaitis

Aldona, Gedimino duktė

I.

Už girių, už upių, toje pusėje, kur saulė kas rytą teka, gyveno karinga tauta, tauta, kuri, kartą ką nors pasiryžusi, visados pildydavo.

Tai buvo lietuviai.

— Ak, kad kokiu nors būdu pavyktų su jais susigiminiuoti, — galvojo sau ne kartą lenkų karalius Uolektėlė: — kad jie būtų mums draugai, bet ne priešai! Padaryčiau tada galą kryžiuočiams, nors iš vienos pusės nesibijočiau priešų puolimų.

Taip galvojo karalius Uolektėlė.

O Lietuvą valdė tada galingas kunigaikštis Gediminas. Turėjo jis mylimą ir stebuklingai gražią dukterį. Tikrą pavasario žiedą. Vardas josios buvo Aldona. Vadindavo ją ir Paukšteliu arba Saulyte, nes Aldona spindėjo tėvų rūmuose kaip tikra saulė.

Plaukus turėjo aukso, veidą šviesų, kaip giedrą dieną.

Visų Lietuvos mergelių papročiu dėvėdavo baltai, o galvą pasipuošdavo žalių rūtų vainikėliu.

Bet ne dėl grožio, ne dėl baltų rūbų praminė ją Saulyte, tik dėl jos šviesių, visuomet linksmų akių, dėl šypsenos, dėl širdies, kuri pykčio nepažinojo.

Nuo ryto lig vakaro Aldona sau dainuodavo, o tėvai sakydavo:

— Girdi, kaip Paukštelis mums gieda?

Apie tą kunigaikštytę sužinojo Uolektėlė, tad kilo jo galvoje mintis.

— Jau žinau, kuriuo būdu susibičiuliausiu su lietuviais, — pats sau tarė.

Uolektėlė turėjo sūnų Kazimierą. Jis nusprendė tą sūnų apvesdinti su Aldona.

Netrukus jis nusiuntė pas Gediminą savo pasiuntinius.

— Tą bei tą jam pasakykite, — įsakinėjo.

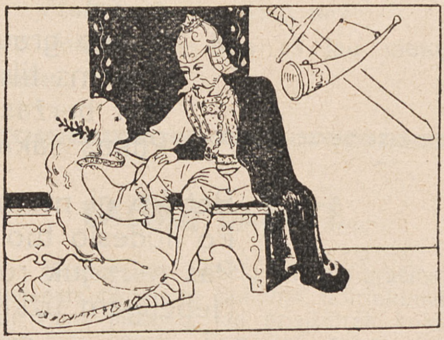
Kaip ten pasiuntiniai Uolektėlės norus dėstė, to niekas nežino, bet, matyt, gerai išdėstė, nes Gediminas prašymo neatmetė.

Aldona tad turėjo tapti Kazimiero žmona, tik iš pradžių reikėjo ją krikščionių tikybos išmokyti. Mat, Lietuva tada buvo pagoniška. Lietuviai tikėjo įvairiais dievaičiais, apie tikrąjį Dievą dar nežinojo. Dabar tik kunigaikštytė Aldona apie Jį turėjo sužinoti.

Kunigaikštytė klausė pasakojimų apie Dievą, meilės ir gerumo kupiną, apie Motiną Švenčiausią, apie Jėzaus kančias, klausė atydžiai, o jos veidely reiškėsi susimąstymas ir rimtis. Daug jai pasakojo taip pat apie kraštą, kurį vėliau turėjo valdyti, apie priešų puolimus, apie lietuvių imamus nelaisvius ir sudegusius kaimus.

II.

Atėjo pagaliau valanda, kada reikėjo apleisti seną Gedimino pilį. Kartą Aldona puolė prie tėvo kelių ir patyliukais prabilo:

— Noriu tavęs kai ko paklausti ir paprašyti, tėveli.

— Klausk, ko nori, Saulyte.

Tada mergaitė ėmė nedrąsiai kalbėti:

— Kokį man duosi kraitį, tėveli?

Nustebino Gediminą bent kiek tie žodžiai, bet atsakė:

— Duosiu tau turtingą kraitį, dukrele brangioji, duosiu tau kailių pilnas skrynias, gintarų ir brangių rūbų.

— Ne to aš noriu, tėveli, ne to, — nutraukė Aldona, purtindama aukso galvelę.

— Tai ko gi tu nori, dukra? Sakyk drąsiai!

Tada Aldona ėmė tėvui pasakoti apie tai, ką pati buvo girdėjusi apie gerąją karalienę Kingą, kuri ne sidabrą, ne auksą, bet daug didesnį turtą — druską atnešė lenkams, o paskui sakė, kad lenkų žemėje žmonės labai liūdi, nes lietuviai daug belaisvių yra iš jų išvedę.

— Verkia ten dabar motinos savo sūnų, seserys brolių, vaikai tėvų,—sakė. — O jie, tėvai ir broliai, mūsų žemėje kalėjimo rūsyse gyvena, liūdėdami ir vargdami... Jie niekad nesišypso! Girdi, tėveli, niekuomet! Ir tiek ašarų liejasi...

— Taigi, tėveli brangiausias, aš noriu tas ašaras nušluostyti, toms lūpoms šypseną grąžinti! Noriu vargšams belaisviams būti Saulute. Leisk man tai, tėveli. Duok laisvę nelaimingiesiems! Leisk, kad drauge su manim į savo kraštą sugrįžtų.

Tėvas išpildė mylimos dukters prašymą. Lietuvių kalėjimų vartai buvo atidaryti, grandiniai nukrito...

Važiavo kunigaikštytė Aldona, o paskui ją sekė gausus žmonių būrys, o prieš ją, kaip baltas balandėlis, skrido džiaugsminga žinia:

— Belaisviai grįžta! Belaisviai grįžta!

Tarp šypsenų, tarp džiaugsmo šūkavimų linksmai važiavo Aldona, pati kaip aušra džiaugsmu spindėdama.

Per 20.000 belaisvių grąžino Lietuva per tas Gedimino dukters ir karaliaus Uolektėlės sūnaus Kazimiero sutuoktuves.

„Vyturys“.

Aš myliu

Aš myliu tėvynę,
Brangią mūsų šalį,
Melsvą jos padangę,
Brolį artojėlį.

Aš myliu tėvynę,
Brangią jos žemelę,
Gimtąją bakužę,
Sesę audėjėlę.

Aš myliu tėvynę,
Kalbą jos gražiausią, —
Mano tėviškėlė
Už viską brangiausia.

R. Guobys.

Rudens vakaras

Liūdnas rudens vakaras. Senutė sėdi prie ratelio ir verpia. Šalia jos lopšelis, lopšely sėdi Vytelis. Žiūri į senutę ir jos ratelį, o akutės merkiasi, merkiasi...

Prie lopšelio stovi Onytė ir supa Vytelį. Pirkioj šalta ir tylu. Tiktai lietaus lašai barškina į langą.

— Senele, — prašo Onytė, — pasakyk man pasaką. Jau Vytukas miega.

Senutė pradeda.

— Už jūrelių, už kalnelių buvo mažas nykštukėlis...

O ratelis pritaria:

— .... nykštukėlis, nykštukėlis... buvo, buvo nykštukėlis...

— Ne, senut, šiandien ką kita papasakok.

Galvoja senutė, galvoja, o ratelis vėl pradeda:

— Buvo, buvo Onutėlė, verpė, verpė kaip senelė siūlą ploną ir šilkinį, siūlą storą pakulinį. Verpė, verpė turrrr...

— Ne, nenoriu... — kalba Onytė, — ką kita papasakok, senutėl!

Senutė nusišypsojo ir sako:

— O ką aš tau, dukraite, papasakosiu? Aš jau naujų pasakų nebežinau. Paseno mano akys, nusilpo, nebeįskaitau knygelių, nebežinau naujų pasakėlių.

O ratelis pritardamas ėmė barškėti:

— Ir aš esu senas, daug esu verpęs, siūlų daug išleidęs. Daug senučių prie manęs sėdėjo, daug jos pasakų mokėjo... paklausyk, Onut, senų, neprašyk, Onut, naujų, turrr...

Taigi senutė sako toliau:

— Augi, dukraitėle, mokais, mažutėle. Jaunas turi akutes, jaunas. Moki skaityti ir turi tokį gražų laikraštėlį. Paskaityk mums, seniems.

Pasitraukė Onytė lempą arčiau, atsiskleidė „Varpelį“, atsisėdo šalia senelės ir skaito.

Klauso senutė, klauso ratelis, klauso visi namiškiai. Tylu ir smagu pasidarė gryteléj. O smulkus rudens lietutis tyliai barškina langelin, o smalsusis vėjelis laksto, švilpia po kiemelį. Visi džiaugiasi gražiomis „Varpelio“ pasakomis.

Lapkritys

Nuliūdęs dangus, susimąstę laukai.
Giria ir beržynas aštriau prašnekėjo.
Ir šarkų su kėkštais rainuoti pulkai
Sutūpę ant medžių svyruoja prieš vėją.

Ant pievų plačių nebežvengia arkliai,
Nei jaučiai nevarto bespalvių rubežių.
Tik upių vandens išraityti kūliai
Žvalgydamies siekia prie dirvos ir ežių.

Per liepų, klevų nubraukytas šakas
Bakužių stogai dar graudžiau supilkavo.
Ir matos, kaip prausia sesutė rankas,
Kaip žirgas nerimsta — svečiai atvažiavo.

Faustas Kirša.

Nykštukai miške

Pro atidarytas medžio šovoje dureles pamaži išeidinėja maži nykštukai. Kiekvienas nešasi savo batukus rankoje. Jie nori, kad jų žingsniai būtų tylūs ir kad niekas nepagirstų einant.

Eina vienas, eina antras, pagaliau, ir visa eilė prisirinko. Nešasi su savimi ąsotėlius, pripildytus geltonai auksinių dažų Sugalvojo ir nusprendė šiais dažais visų medžių lapelius nudažyti. Ilgai nelaukdami, ėmėsi savo darbo. Laipioja po medžius ir mažais šepetukais dažo visus lapus.

Šis nykštukų darbas nelabai patiko žiemojantiems girioje paukšteliams. Susirinko paukšteliai prie nykštukų ir ėmė prašyti, kad paliktų nenudažę nors pora medžių: mat, jiems geriau patinka žalia medžių spalva ir ramiau čiulbėti žaliuose medžių lapeliuose.

Nykštukai išklausė paukštelių prašymo ir paliko jiems visai žiemai nedažytas pušis su eglėmis...

Baigę darbą, sulindo nykštukai vėl į medžio šovą.

Paukšteliai, dėkodami nykštukams, džiaugėsi, kad paliko jiems ir žalių medžių.

M. Č.

Kopūstas

Augo kopūstas
Ant vienos kojos —
Storas ir drūtas —
Nieko nebojo.

Augo kaip ponas
Tarp kaimynėlių,
Augo bujojo
Dieną, naktelę.

Jis drapanėlių
Šimtais nešiojo,
Kiek kepurėlių,
Pats nežinojo.

O jo galvutė,
Ką besakyti —
Tokios tarp mūsų
Dar nematyti.

Skaudvilių Diedukas.

Kaip žmonės išmoko pakilti į orą

Jonukas Simui vis nedavė ramybės. Sužinojęs, kas išrado lėktuvą, prašė papasakoti ir apie sklandymą.

— Gerai jau, gerai, papasakosiu, — nutarė Simas. — Gyvenęs labai seniai tėvas Dedalas ir sūnus Ikaras. Jie buvę uždaryti nelaisvėje, aukštame bokšte. Kartą pas juos įkritę du susikovę ereliai. Sūnus ir tėvas juos užmušę. Tėvui dingtelėjusi mintis, kad iš vaško ir erelio plunksnų galima būsią pasidaryti sparnus. Jie juos ir pasidarė. Mat, su sparnais tikėjosi galėsią pabėgti iš nelaisvės. Iš plunksnų ir vaško pasidarę sparnus, tėvas ir sūnus išlėkę iš bokšto. Skrendant per Egėjos jūrą, Ikaras nepaklausė tėvo, kuris neleidęs aukštyn kilti, bet laikytis arčiau vandens. Pakilus aukštyn, jo vaškas ištirpęs, sparnų plunksnos iširusios ir Ikaras žuvęs Egėjaus jūroje. Vienas Dedalas laimingai sugrįžęs į tėvynę.

Taip pasakoja ši sena pasaka, dar graikų sukurta. Kaip matai, žmonės labai seniai pradėjo svajoti apie skraidymą.

Iki XV amžiaus skridimai buvę nesėkmingi, bet XVI amžiuje darėsi vis sėkmingesni.

1660 metais vienas batsiuvis, pasidaręs iš vielos ir plunksnų sparnus, buvo besiruošiąs lėkti nuo Augsburgo miesto bokšto, bet pabijojęs ir išdrįsęs leistis tik nuo savo namų stogo. Kad bandymas būtų saugesnis, jis prie savo namų pasidarė iš pagalvių minkštą aikštelę. Lakūnui šokus nuo stogo, sparnai nieko neatlaikė. Jis, krisdamas nors ir į pagalvius, nusilaužė koją.

Įdomus bandymas skristi buvo su kalviu, kuris turėjo panašius sparnus, tik didesnius. Skridimas pavyko. Nusklendęs nuo stogo 30 metrų, nutūpė ant cerkvės stogo.

1507 metais pas vieną karalių gyvenęs apsukrus raštininkas. Kartą karaliui prireikė greitai nusiųsti į Paryžių laišką. Šis raštininkas pasisiūlęs su laišku nulėksiąs į Paryžių. Karalius sutikęs. Raštininkas pasidirbęs iš plunksnų sparnus ir juos pasitaisęs prie nugaros. Paėmęs karaliaus laišką, karaliui matant, užsilipęs ant tvoros ir šokęs lėkti. Bet nulėkęs tik iki artimiausio šiukšlyno, į kurį stačia galva įsmigęs. Raštininkas karaliui sako, teisinosi, kad sparnuose tarp erelio plunksnų per neatsargumą

simaišę ir keletas vištų plunksnų, kurios ir traukiusios į šiukšlyną.

O dabar pradėsiu pasakoti ir apie tikrąją sklandymo pradžią.

Jos tikrasis kūrėjas Lilentalis, kiečių inžinierius. Otas buvo gimęs Ahniam'e, Pomeranijoje. Lilientalis, būdamas dar mažas, naktimis bandė lėkti savo paties padirbtais sparnais. Baigęs universitetą ir tapęs inžinierium, jis dar labiau pradėjo domėtis sklandymu.

Jo sklandytuvo sparnai buvo dideli, panašūs į paukščių sparnus, kuriuos pritvirtindavo prie pečių ir rankų. Sparnų griaučiai buvo padaryti iš ievos medžio ir aptraukti plonu audeklu.

Sklandymo bandymai buvo daromi sode nuo 1—3 metrų aukščio, vėliau pašoko iki 60 metrų aukščio. 1896 metais jis sklendė net nuo 80 metrų ir nusklendė iki 350 metrų tolio. 1896 metais rugpiūčio 8 dieną, lūžus sklandytuvui, nukrito ir užsimušė. Taip žuvo pirmasis sklandytuvo tėvas. Lilientalio pėdomis ėjo broliai Raitas, Chautėnas ir kiti.

Dabartiniai sklandytojai, naudodamiesi vėju, šiliminėmis srovėmis, skrieja padangėse, išbūdami ore ir nenutūpdami daug valandų. Jie nusklendžia porą šimtų kilometrų.

Lietuvos sklandymo mokykla yra Nidoje.

— Sakyk, o kas ilgiausiai išbuvo Lietuvoje ore su sklandytuvu?

— Ogi Pyragius. Jis išbuvo 22 valandas ir laimėjo pasauly 4 vietą. — atsakė drąsiai Simas.

— Ė... menkas iš tavęs sklandytojas. Juk dabar Nidos sklandymo mokyklos vyresnysis instruktorius (mokytojas) A. Gysas išsilaikė 36 valandas ir laimėjo antrą vietą pasaulyje, o Pyragius nusklendė net 165 kilometrus.

Jonelis mina

Tarška, barška mintuvai —
Vyrai mina jau linus,
O Jonelis su draugais
Sukinėjas po spalius.

— Duok, tėveli, man pamint!—
Prašo Jonas. — Na gerai! —
Sako tėvas, — tik atmink,
Kad čia darbas, ne juokai.

Davė tėvas jam linų,
Ir Jonelis ima mint:
Stveria tuoj už mintuvų,
Kelia ir per... ranką trinkt!

— Ai! — Net ašaros tuojau
Jam iššoko iš akių.
Būtų verkęs. Bet kur tau:
Juk jis vyras — negražu!

Patikėkit man visi,
Tikrą tiesą čia sakau:
Mat, pradžia visad sunki —
Ryt Jonelis mins geriau.

Dagilis.

Stebuklingas pieštukas

Eina Jonukas į mokyklėlę.
Žiūri — pieštukas guli ant kelio
Mūsų Jonukas daug negalvoja,
Piešia sau autą, sėda... važiuoja.

Štai atvažiavo į plačią jūrą,
Tenai daugybė garlaivių buvo.
Svetimo laivo jis nenorėjo,
Savo išpiešęs, plaukti pradėjo.

Plaukdams atvyko į Palestiną,
Žiūri — jį liūtas pulti ketina.
Nėr ko belaukti — piešia lėktuvą,
Sėdo, perskrido vėl ten, kur buvo.

Didvyriškas vaikas

Išvažinėjęs visą Šiaurės Ameriką, aplankęs Haiti salą, aš sėdausi į laivą, plaukiantį į vieną prancūzų uostą. Laivo jūrininkai buvo daugumoje airiai. Jų tarpe pasižymėjo du Bekneriai: tėvas ir sūnus. Tėvas buvo iš geriausių Anglijos laivyno jūrininkų; sūnus, dvylikos metų berniukas, buvo neprastesnis. Jis buvo žymiai daugiau išaugęs ir stipresnis už savo vienmečius. Jo veide nuolat buvo matyti maloni šypsena. Tad mažasis airis buvo ne tik laivo įgulos, bet ir keleivių labai mylimas. Kai keleiviai pradėdavo stebėtis mažojo airio sumanumu, senasis Bekneris atsakydavo:

— Čia nėra nieko nuostabaus ir nepaprasto! Juk airis yra gimęs jūrininkas. Mano sūnus prieš tai, negu mokėjo ištarti žodį „tėtis", pažinojo jau kartaus jūrų vandens skonį. Vos pora metų amžiaus turėdamas, plaukiojo jis neblogiau už žuvį. Pora metų vėliau buvau pažadėjęs pasiimti jį su savimi į Angliją. Bet už vieną nusikaltimą buvau pasiryžęs savo pažado neištesėti. Ir ką padarė mano sūnus? Man išsirengus kelionėn, jis šoko pro langą, nubėgo į pajūrį ir ten, pamatęs mane atsitolinantį valtyje, šoko vandenin ir pradėjo plaukti paskui laivą. Jūrininkams nustojus irtis, jis greitai pasivijo mus. Turėjau aš jį pasiimti su savimi. Mat, draugai, man dar besipriešinant, juokdamiesi pareiškė, kad nuo tos valandos mano sūnus yra „Jo Karališkos Didenybės Anglijos valdovo globoje". Tad per tuos aštuonerius metus išplaukiojo jis jau visas jūras, apiplaukė didžiuosius pasaulio uostus ir pergyveno ne vieną nuotykį.

Tėvui blizgėjo iš džiaugsmo ir pasididžiavimo akys. Mes klausėmės atsidėję šios Beknerio kalbos. Mat, jis ir jo sūnus buvo visų mėgiami.

Keleivių tarpe buvo vienas prancūzas pirklys. Jis, nesenai netekęs savo žmonos, vežė į Europą savo

penkerių metų dukrelę. Ten jis norėjo palikti ją auklėti josios seneliams. Senis Bekneris ir sūnus ne kartą žaidė su mažąja pirklio dukrele. Jie buvo išgalvoję daug įvairių žaidimų ir pasismaginimų. Tad ir šį rytą mergaitė, pasislėpusi nuo auklės, atbėgo į laivo paviršių ir pakibusi ant užtvaros ėmė dairytis, ar nepastebės kur nors Beknerių. Deja, jų nesimatė. Norėdama geriau pažiūrėti, pakibo labiau ir, nustojusi lygsvaros, krito į jūrą. Tą valandą pasirodžiusi auklė ėmė šaukti. Subėgo jūrininkai. Sužinojęs apie nelaimę, Bekneris šoko į jūrą. Jam pavyko laiku pagriebti beplūduriuojančią mergaitę. Viena ranka laikydamas vaiką, jis plaukė pamažu paskui jau gerai atsitolinusį laivą. Visi atsiduso lengviau. Deja, įvyko nenumatytas dalykas.

Iš kažin kur atsiradęs išsinėrė iš vandens šiltųjų jūrų pabaisa — ryklys. Jis pamatė Beknerį plaukiantį su mergaite. Strėlės greičiu pasileido ryklys ta kryptimi plaukti. Visus laive pagavo siaubas. Norėdami atbaidyti ryklį, ėmė šaukti, kaip išgalėdami. Veltui, ryklio neišgąsdino tie ryksmai. Jis artėjo prie Beknerio. Kaip tyčia čia pat nebuvo jokio šaunamojo ginklo. Viskas buvo paslėpta ir uždaryta giliai laivo sandėlyje. Jau rodėsi, išmušė paskutinė Bekneriui valanda.

Airio sūnus, radęs kapitono kambaryje ilgą medžioklinį peilį, šoko su juo į jūrą. Jis stengėsi pastoti rykliui kelią prie tėvo. Jam pavyko tai padaryti. Ryklys puolė jį. Vaikas pasinėrė ir stengėsi iš apačios peiliu suduoti smūgį. Greitai jūros vandens paviršius nusidažė raudona nuo ryklio kraujo varsa. Kovai tarp jūros baidyklės ir didvyriškojo vaiko betveriant, senasis Bekneris priplaukė laimingai su mažąja prancūze laivą, ir buvo ištrauktas iš vandens.

Jūros vanduo virte virė nuo ryklio uodegos galingų smūgių. Didvyriškajam airiui tačiau nepavyko suduoti jūros plėšikui skirto smūgio. Suerzintas ir krauju paplūdęs, ryklys metėsi ant nusilpusio vaiko ir pagriebė jį. Nelaimingojo šauksmas perskrodė orą ir nutilo. Nutilo visi ir laive. Buvo girdėti tik senio Beknerio verksmas. Ryklys, apiplaukęs pora kart laivą, atsitolino greitai po to ir dingo jūros mėlynojoje beribėje.

Išgelbėtos mergaitės tėvas, laivo kapitonas ir mes visi guodėme senąjį Beknerį. Prancūzas siūlė jam didelius pinigus. Bekneris į visa tai atsakė:

— Kam man tie turtai, kai mano vienatinė paguoda, gyvenimo tikslas ir smagumas žuvo ryklio nasruose. Aš tamstos vaiką išgelbėjau ne dėl atlyginimo, o dėl to kad taipogi buvo reikalingas pagalbos.

Tai taręs Bekneris ėmė vėl dejuoti, o skausmo ašaros plovė nuo saulės ir jūros vėjo paraudusį suraukšlėjusį veidą. Šis mažojo airio didvyriškumas ir pasiaukojimas paliko mums visiems neišdildomą visam gyvenimui įspūdį.

V. Š.

Paukščių kelionės

Kas rudenį mes matome, kad mūsų paukščiai, susirinkę į būrius, kažkur išskrenda visai žiemai. Pavasarį tie paukščiai grįžta pas mus, išsiskirsto po visą kraštą, krauna lizdus, peri vaikus, kad rudenį su jais vėl svetur išskristų. Kur jie skrenda?

Mes sakome, kad paukščiai skrenda į šiltus kraštus, kur nėra šalčių ir kur jiems netrūksta maisto. Ir tikrai, taip jie ir daro. Musų krašte žiemos šaltos, jos metu

Čia paukščių mokykla. Joje yra žemėlapis, o jame parodyti trys paukščių keliai.

prapuola visi vabalai ir kirmėlės, sniegas pridengia žemę ir paslepia nuo paukščių visa tai, kuo jie minta. Jei tie paukšteliai pas mus liktų, jie žūtų greičiausiai ne nuo šalčio, bet iš bado. Taigi paukšteliai apleidžia mūsų kraštą tik būtinojo reikalo verčiami.

Kuriais keliais mūsų paukščiai skrenda į tas dausas?

Jau seniai pastebėta, kad kiekvieną rudenį daugybė įvairių paukščių pasirodo prie Baltijos jūros, kur yra Palangos miestas, Neringa ir toliau į pietus Rytprūsiuose. Tie paukščiai, paviešėję ir pasilsėję, išskrenda toliau. Tuomet tuos paukščius pradėjo gaudyti ir žieduoti: sugautam paukščiui ant kojelės užmauna aliumininį žiedą su parašu, kur ir kieno tas žiedas šiam paukščiui užmautas. Paukščių žiedavimo stotys kreipėsi į visų valstybių gyventojus su prašymais pranešti joms, kur ir kuomet pasitaikė tokius paukščius sugauti. Po kiek laiko stotys pradėjo gauti pranešimus net iš labai tolimų kraštų. Ir štai kas paaiškėjo iš tų pranešimų.

Paukščiai, kurie kas rudenį renkasi prie Baltijos jūros, skrenda pajūriu iki Belgijos. Belgijoje jie skiriasi. Viena dalis skrenda pajūriu toliau per Prancūziją, Ispaniją ir Portugaliją, perskrenda Gibraltarą ir apsistoja Afrikos Maroke. Kita paukščių dalis, daugiausia mūsų vandens paukščiai, iš Belgijos pasileidžia skristi per Prancūziją ir Italiją į Afrikos Tunisą.

Pagaliau, yra paukščių, kurie šių dviejų kelių nesilaiko, pav. gandrai. Jie neskrenda į Baltijos pajūrį, bet, susirinkę į būrius gimtoje apylinkėje, leidžiasi kelionėn tiesiai į pietus ir pro Konstantinopolį, pro rytinius Viduržemio jūros pakraščius pasiekia Egiptą, kai kurie užklysta net į Afrikos gilumą.

Mūsų paukščiai, kaip matome, padaro ilgas keliones. Mažesni paukščiai tokių kelionių metu greit nelekia—per dieną padaro 60—70 kilometrų. Gandras pasiekia iki 200 km per dieną. Yra paukščių, kurie skrenda per vandenynus, padarydami iki 3000 km ir tą kelionę padaro be sustojimo per $1^1/_2$—2 dienas.

Ne visi paukščiai skrenda taip toli, net į Afriką. Yra tokių, kurie

pasitenkina pakeliavę keletą šimtų kilometrų. Mūsų miškų nuolatiniai gyventojai g e n y s, z y l ė ir keletas kitų mėgsta keliauti iš vieno miško į kitą ir taip nukeliauja kai kada net toli, į kitas valstybes. Tačiau jų kelionės nėra vienos kurios krypties ar vienu laiku. Juos galima būtų pavadinti bastūnais, kurie keliauja, ieškodami sau tinkamo maisto.

Pagaliau, turime ir tokių paukščių, kurie lieka žiemoti mūsų krašte. Kas mūsų nežino varnos ir žvirblio. Juk žvirblis tvirtai laikosi savo gimtosios sodybos ir su ja labai nenoriai skiriasi.

a. u.

Dar žydėkit

Dar žydėkit, gražios gėlės,
Puoškit sesių darželius,
Kraukit vėl žiedus iš naujo,
Nuraminkit jaunus mus!

Dar žydėkit, dar papuoškit
Mūs gimtinės laukelius!
Gal mums vargo naštą nešti
Nors truputį lengviau bus.

Dar nors kartą sužydėkit,
Puikios rožės, jasminai!
Mūsų širdis sužavėkit, —
Tenutilsta jų skausmai!

R. Guobys.

Pas mus kaime taip dar nevažinėjame.

Lapeliai ir vėjas.

Pučia vėjelis šiaurės šalies.
Bijo lapeliai šalčio—vagies.'
Pučia vėjelis, pučia rytų,
Liūdi lapeiiai, bijo šalnų.

Pučia vėjelis iš vakarų,
Laukia lapeliai vėjų šaltų.
Pučia vėjelis, pučia pietų,
Daug dar dienelių iki šalnų.

S. D.

RUDUO

Sugrįžau iš mokyklos šlapytėlė. Visu keliu mane prausė lietus. Pro ausis švilpė šaltas vėjas. Nepasidaviau spiegiančiam viesulai, bėgau namo—net purvynas taškės.

Įbėgau pirkion. Atgavau kvapą ir prasišluosčiusi akis numečiau sumirkusį apsiaustą. Geroji mamytė pradžiovė rūbus ir tuojau mane pavaišino šiltu valgiu. Sėdėdama šilumoje, žiūrinėjau pro langą į dūkstantį vėją ir į debesis... Ak! Jau praėjo ta malonioji ir švelnioji vasara.

Atsimenu, kaip vasarą buvo linksma. Susirenka būrys mergaičių ir dainuoja arba žaidžia sviediniu. Ten vėl kitame viensėdyje pulkas berniukų būrys lupa sviediniu net sušilę. Laukai šnibžda nuo užderėjusio vasarojaus. Vieškeliu zvimbia jaunimas dviračiais lyg kulkos. Būdavo, kai pažiūrėsi nuo pakalnės į paupį, tai prie upės žmonių pilna, kai busilų. Vieni meškerioja, kiti vėl medžioja. Visur buvo gyvenimas, judesys.

O dabar? Į ką tai panašu. Išeisi už slenksčio, tai įklimpsti purvynan iki pusės aulų. Išvažiuosi kur nors, tai žiūri mūsų Adrijatas, betraukdamas purvinus ratus, apsiputoja. Lyg bėda tas ruduo.

Yra ir gražių rudens dienų. Kai giedra, tai darosi linksma ir mokykloje. Mes visi tik ir laukiame pertraukos. O jau išbėgę kieme, tai nesnaudžiam! Žaidžiame „Berkaus", einame lenktynių, šokinėjame per griovius, gimnastikuojamės.

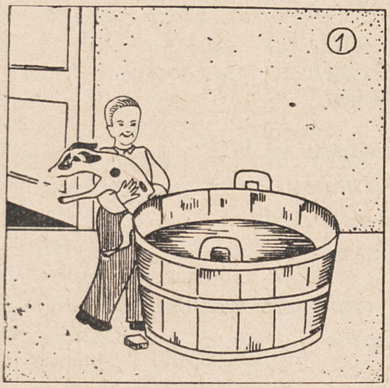
Kaip gražu tada lauke. Voratinkliai ant rugienų, kaip ledas blizga. Medžių lapai paraudonavę krinta ir užkloja takelius, lyg Verbų Sekmadienį per procesiją verbomis bažnyčią. Miškai, sodai ir laukai tyli ir saulės prieglobsty snaudžia lapais apsiklojęę. Pasilikę šeimininkais, žvirbliai tik čirškia, tik čirškia. Vyrai, apsivilkę sermėgomis, aria rugienas žiemai. Bulvienose linguoja moterys ir vaikai, kasdami bulves. Kai kur girdėti kuliamųjų mašinų tarškimas. Tai gražusis ruduo.

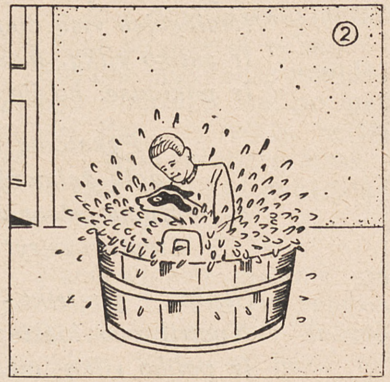
Nors ir nemalonu purvinas ruduo, bet juokinga. Ana, kartą Jonukas čia pat po mokyklos langu, tik šlept ir atsisėdo ant purvyno užpakaliu. Kiek buvo juoko iš jo „akuliorių". Rudenį geriausiai galime pažinti, kas keblas ir nesigimnastikuoja. Tokie vaikai purvyne prapuola.

Kai ateina šaltas rudens laikas, tai galutinai visiems nusibosta. Ypač mes, vaikai, tada laukiame sniego ir blizgančio ledo. Nors ir pradaužiame pakaušį ant ledo, bet visi su malonumu ant jo slidinėjamės. Jau dabar Petriukas pradėjo daryti sau slides, o Onutės dėdžiukas palenkė naujas pavažas rogutėms.

Teklė.

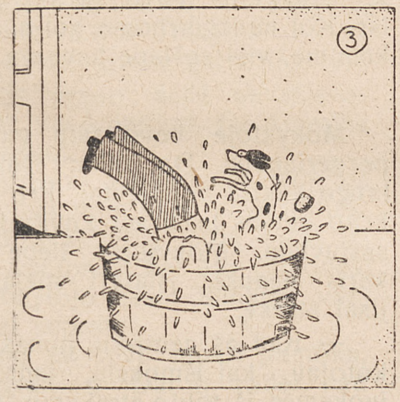
MARTYNAS MARGĮ PRAUSĖ...

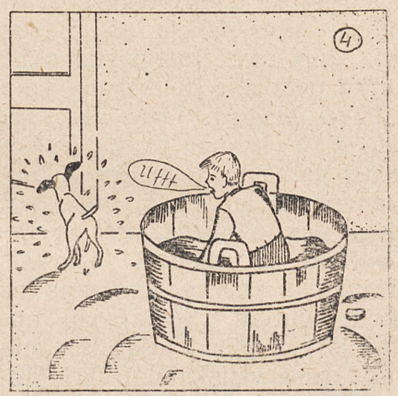

— Na ir nešvarus, Marguti,
Nūn esi — kaip niekados!
Būtinai tave reik prausti,
Nors tu ir bijai vonios.

Taip kalbėdamas, Martynas
Pūkšt Margiuką kubilan
Ir štai jau šunaitį prausia,
Nors šis veržiasi oran.

Staiga, kad pašoks Margiukas,
Tegu jį kur ir galai!..
O kas vyrą mūs ištiko,
Patys matote, vaikai.

Margis purtos, o Martynas
Liūdnas sėdi kubile...
Jis išpraust norėjo šunį,
O — jį „išprausė“ šuva.

Bėgo kiškis...

Bėgo kiškis per rugieną,
Išmiegojęs visą dieną.
Ir sutiko vilką, mešką,
Ir paklausė: ko jie pleška?

— Pykstame ant tavo kailio,
Rugių želmenim šukuoto.
Mums mėsos visi juk gaili.
Liepia užsiryt akuotu.

Strikt — pastrikt — strikt per rugieną
Nustrikseno kiškis vienas.
Ir paliko vilką, mešką —
Tegu pyksta, tegu pleška.

Laukutis.

Rudens saulė

Tik rytuose kiek dangus prašvito, kai mus pakėlė iš saldaus miego. Algis trynė mieguistas akis, aš kažką panosėje niūniavau. Taip gera buvo miegoti. O aš dar sapnavau, kad skaitau knygą, aukso raidėmis parašytą. Prausėmės. Šaltas vanduo ne labai buvo malonus. Bet kiek nuvijo miegą. Per pusryčius bulvės su raugtais agurkais nenorėjo lįsti į burną. Kas rytas tos bulvės ir agurkai. Seniai jau norėjome išvysti pieno lašą. Bet mūsų Juodaausė visiškai nutrūko. Motina sakė, kad, kai tik uždarėme tvartan, lyg kas padyvijęs. Nė netrikšteriąs pienas. Po pusryčių krovėme knygas ir sąsiuvinius į medinę dėžutę, kurią pakaitomis nešiodavome —šiandien buvo Algio eilė — ir išėjome į mokyklą.

Vos tik iš trobos koją kėlėme, kai pradėjo purkšnoti smulkus lietus. Dangumi plaukė širmi debesys. Nei krašto, nei galo jų nematėme. O lietus vis purkštė ir purkštė. Mokyklon buvo geras gabalas. Kol nudžiubenome, kol nustriukenome, visi sušlapę buvome.

*

Mokykloje buvo taip pat nepergeriausiai. Dar vakar išmuštas lango stiklas neįstatytas. Pro skylę krito lietaus lašai ant knygų ir ant sąsiuvinių. Mokytojas liepė tam, kuris išmušė, įstatyti stiklą, bet jisai atsakė:

— Kad aš nemoku, ponas mokotojau, kai išmoksiu, tada. Mes juokėmės iš tokio atsakymo. O vakar dar lietus beveik nelijo. Užgavo mus jau visai panamėje iš mokyklos grįžtančius.

Šiandien mokykloje būtume jau visiškai surūgę, jei ne atsitikimas, kuris mus iki ašarų pralinksmino. Buvo taip per geografijos pamoką. Mokytojas pašaukė prie žemėlapio Andriuką ir klausia jį:

— Pasakyk man, Andriau, kur yra Amerika?

— Ar ta, ponas mokytojau, kurioj dolerius daro? Kurion mano dėdė išvažiavęs?

Jau mes kai kurie prunkštėme į saujas. O Andriukas tuo syk giliai užsimąstė ir tylėdamas stovėjo. Mokytojas vėl kreipėsi į jį:

— Na, tai, vadinas, nežinai?

— Žinau! — krūpterėjo Andriukas.

— O kur?

— Kas?

— Amerika.

— Amerika, kurioj dolerius daro, kurion mano dėdė išvažiavęs, yra Cikagoj.

Mes iš suolų šnibždėjome Andriukui, rodydami į žemėlapį.

— Apvesk pirštu.

— Šitame pusrutuly.

— Šitaip, šitaip.

Mokytojas tuo syk buvo įsižiūrėjęs į langą, kai atsigręžė, Andriukas apvedė jam pirštu abi Amerikas ir pasakė:

— Bet aš sakiau ir sakysiu, kad Amerika yra Čikagoj.

— Kodėl tu taip galvoji?

— Jei mano dėdė nuvažiavęs Čikagon yra Amerikoj, tai Amerika yra Čikagoj.

Mokytojas aiškino jam visokiais būdais, bet Andriukas savo ir tiek.

Andriukas ėjo į suolą visas iškaitęs, raudonas. Bet ėjo įsitikinęs, kad mokytojo tiesa. Sunkiai, vargiai, bet suprato.

Mums tai buvo juoko pamoka, ne geografijos. Dar ir todėl, kad eidamas suolan pasakė:

— Tai mano dėdė suvis nežino nė pats, kur išvažiavęs.

— Andriuk, pakalbėk kaip tavo dėdė kalba, — paragino jį viena mergaičių.

Andriukas tuojau surimtėjo. Patempė smakrą. Kairiąją ranką įspyrė į šoną. Dešinę pakėlė kiek į viršų. Ir maskatuodamas ja sakė:

— Amerika — sy, ne mūs krajussey.

Mokykla ūžė nuo juoko. Tik vienas Andriukas nesijuokė. Jis vėl pasakė dar:

— Joje dolerių kaip mėšlo — sū. Tik nėra ko išgeria — sey.

Sunkiai mokytojas nutildė mus. Žadėjo Andriuką net po pamokų palikti. Esą, kas reikia, neišmokstąs, bet šiaip tai viską žinąs. Prašėme tada visi, kad nebaustų jo. Ir mokytojas paklausė.

*

Namo eidami, matėme pakitėjusį dangų. Lietaus jau nebuvo. Tik aukštybėse tiesėsi retų debesų voratinkliai. Vienur jie buvo tankūs, kitur reti, visai permatomi. Bet vietomis ir už jų dar buvo baltų debesų sluoksniai. Apie juos girdėjome, esą tai dūminiai. Bet vieną dieną mokytojas mums išaiškino, kad tai tie patys debesys, iš tų pačių vandens garų, tik iš jų lietaus nėsą, nes dar reikiamai neatvėsę.

— Kodėl, tėveli, tokia saulė dabar šalta ir išblyškusi, vos tik namo parėjęs paklausė Algis.

— Matai, vaike, ruduo. Rudens saulė vis tokia. Reikia patiems būti linksmiems, linksmintis, juoktis, kad lengviau sulauktumėm šiltos ir linksmos pavasario saulutės.

— Mes šiandien ir prisijuokėme.

O ko?

— Iš Andriuko. Jis kai pradėjo kalbėti, kaip jo dėdė amerikonas, tai mums net ašaros iš juoko pabiro.

— O, tėveli, saulė ta pati ir rudenį ir pavasarį?

— Ta pati, vaikai. Pavasarį jinai tik šviečia stačiai ant mūsų galvų beveik. O rudenį visai iš šono. Matot, kokie visur ilgi šešėliai. Ir dar ilgesni pasidarys. Tik nuo Kalėdų pradės trumpėti. Bet dar ilgai bus žiema. Tik tada ateis pavasaris. Reikia jo sulaukti.

r.

Mūsų vežimai dar menki, bet turėsime ir geresnius.

TRUPINĖLIAI

Žuvys, kurios gali be vandens gyventi

Indijos vandenyse yra žuvų, kurios gali be vandenio gyventi, sausuma šokuoti. Vienos pašonėse turi aštrius pelėkus lyg sparnus, kuriais, palėkusios sausumon, pasikelia nuo žemės ir, kaip varlės šokuodamos, gaudo muses, vabalėlius. Joms labai patinka pabūti sausumoje, delto kad sausumoje lengviau, kaip vandenyje, gauna maisto. Kitos žuvys — tokie ešeriai — gali tolimas keliones sausuma keliauti. Tos žuvys pereina iš ežero į ežerą, iš upės į upę. Jos kojų neturi. Vartosi pirmyn aštriais pelėkais. Keliauja naktimis.

Afrikos ežeruose yra žuvų, kurios išgyvena karščius be vandenio. Vasarą tenai dalis ežerų ir upių nuo karščių visai išdžiūsta. Tada tos žuvys sulenda giliai dumblan ir užmiega. Kai išdžiūsta vanduo, tai dumblas sukietėja — pasidaro kaip uola. O tuose sudžiūvusiuose dumbluose miega keistosios žuvys, kaip kad mūsų sušalusiuose dumbluose varlės. Kai užeina lietūs ir išdžiūvę ežerai ir upės vėl paplunka vandeniu, tada sukietėję dumblai atsileidžia ir miegojusios žuvys nubunda— ima gyventi laisvu gyvenimu.

ŽAIDIMAI

Vilkas

Žaidėjų gali būti, kiek tik nori. Jie visi susirenka kieme, didesniame kamabaryje ar kur kitur, pav., aikštelėje. Viduryje išbrėžia kreida ar lazdele nemažą ratą. Vieną žaidėją paskiria būti „vilku" ir jį įleidžia į ratą. Kiti žaidėjai nuolat įbėga į ratą ir stengdamiesi, kad vilkas rankos palietimu jų „nepamuštų", vėl išbėga iš rato. „Pamuštasis" tampa vilku, o buvusis vilkas pasidaro eiliniu žaidėju.

Jei „vilkas" išbėga iš rato ribų, tada jis du žaidėjus turi „pamušti", ir tik tada pats lieka žaidėju.

Vaikų šypsenos

Nusidirbo

Jonelis: — Šiandien, mamyte, aš labai negaliu.

Mamytė: — Kas tau yra, sūneli?

Jonelis: — Vakar labai nusidirbau.

Mamytė: — Kaip nusidirbai?

Jonelis: — Labai daug bėgiojau su vaikais.

LAIŠKŲ DĖŽUTĖ.

Miglei. Iš atsiųstų rašinelių pasirinkome tik vieną, kiti du mums netinka: vienas aiškus perdirbimas iš esamo mūsų skaitymo knygoje pasakojimo, kitas— „Varpely" jau buvo. Prašome rašyti tik vienoje popieriaus pusėje.

J. Noreikai. Eilėraščiai formos atžvilgiu menki ir spaudai netinka.

Vizgirdui. Šį kartą eilutėmis dėl jų formos nepasinaudosime. Iki Naujų Metų Tamsta skolinas 2 auks. 50 skat. Adresą pataisėme.

Leidėjas atsakomasis redaktorius **Liudvikas Cicėnas.** Vilnius „RUCH" spaustuvė